

תהליך מורכב ומסובך יותר משחושבים

איך שטר נולד

מהרגע שבו מחליטה ממשלה על סדרת שטרות כסף חדשה ועד שהשטרות נכנסים למחזור - עובר זמן לא מועט | מדובר בשורת החלטות ופעולות המלוות את לידתם של שטרות כסף חדשים, שבאים לעולם ונפרדים ממנו בתהליך מיוחד מאוד | **גד ליאור סוקר את חייהם של שטרות הכסף**

| מאת גד ליאור |

מיליארד שקל. קצב הגידול במחזור בעשור האחרון הגיע ל-11%, פחות משיעור הגידול באוכלוסייה.

הדפסה לפי מידת האמון

שטרות הכסף הראשונים המוכרים בעולם הוכנסו לשימוש במאה ה-11, אך כמובן, רמתם הייתה נמוכה והם זויפו פעמים רבות. לראשונה, ערך השטר לא היה תוצאה של ערך החומר שממנו הוא נעשה, לעומת מטבעות זהב למשל. אולם, הנפקת השטרות כבר לפני קרוב לאלף שנה נעשתה על ידי מדינות על פי ערך הזהב שעמד לרשותן.

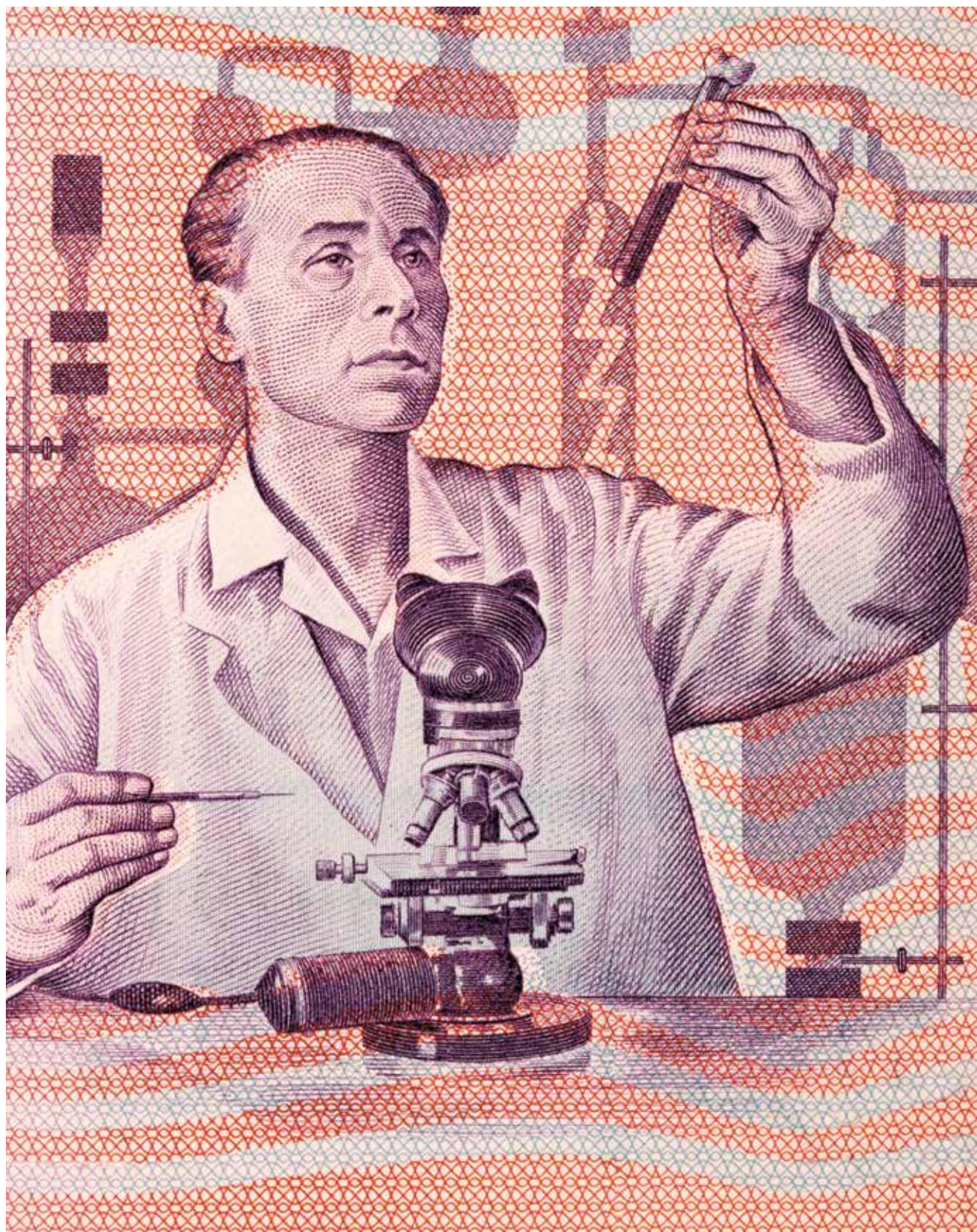
מאז שנת 1970 אין עוד משמעות לערך הזהב שמחזיקות מדינות, והן מדפיסות כספים על פי מידת האמון שיש לבנקים ולציבור בשטר הכסף. כך, הדולר זוכה לאמון רב בעולם, ולעומת זאת, כסף צפון קוריאני, למשל, אינו יכול לשמש לשום קנייה של מוצרים או שירותים מחוץ לצפון קוריאה.

שנים חלפו מאז החליטה הממשלה להכניס למחזור הכספים בישראל סדרת שטרות חדשה, ועד להשלמתה בסוף שנת 2017.

תחילה היו אלה ויכוחים ואף עימותים סביב דיוקנאות האישים שיופיעו על השטרות החדשים, ואחר כך החליטו בבנק ישראל להנפיק את השטרות בהדרגה, בעיקר כדי שלא לבלבל את הציבור, ולאפשר הכנסה חלקה של הסדרה החדשה למחזור. חודשים ספורים בלבד לאחר שהוכנסו למחזור הכספים שני השטרות האחרונים בסדרה, מתוך ארבעה, עם דיוקנאות רחל המשוררת ולאה גולדברג, כמעט שלא רואים עוד את השטרות הישנים, שהוחלפו רק בסוף שנת 2017.

מחזור הכספים המזומן בישראל מצטמצם לאיטו, בשל הגידול בתשלומים באמצעות כרטיסי אשראי ובאמצעים טכנולוגיים שונים, לרבות הטלפון הסלולרי והמחשבים. עם זאת, שוויו של מחזור המזומנים בישראל מסתכם עדיין בסכום גבוה מאוד - כ-80

מאוד. שטרות בלויים וקרועים אשר מגיעים לסניפי הבנקים, מוחזרים לבנק ישראל והוא מחליף אותם בשטרות חדשים.

מתי שטר אינו פסול

שטרות כסף שמופקדים בבנקים ובדקים במרכז מיון מזומנים. במרכז נבדק אם השטר תקין, וכמובן אם אינו מזויף. בעיה נוספת שבנק ישראל מטפל בה לא מעט בשנים האחרונות. בין השטרות החדשים שהונפקו רק לאחרונה כבר נמצאו שטרות מזויפים, אם כי לא בכמויות גדולות. לכן, יש אמצעי ביטחון מרובים על שטרות הכסף החדשים, כדי להקל על גילוי השטרות המזויפים.

שטרות שונים מצויים במחזור גם אם הם מודבקים בניירות דבק או בסיכות. למעשה, אם קיים מספר סידורי על כל חלק מהשטר, והקרע אינו עמוק מדי, השטר אינו פסול וניתן לשלם באמצעותו, אך אם וכאשר הוא יגיע לבנק, הוא יועבר לבנק ישראל, שם יצטרף לשטרות הבלויים וייגרס יושמד בתהליך המתבצע בבנק המרכזי מדי זמן. בשנה ממוצעת גורס בנק ישראל קרוב ל-40 מיליון שטרות בשל בלאי, ומכניס למחזור בדיוק את אותו המספר של שטרות חדשים.

כמה זמן חי שטר כסף?

במדינות שונות, התשובה לכך שונה. הדבר תלוי באיכות הנייר, או בחומר דמוי-הפלסטיק, ובאופן החזקתו על ידי הציבור. במדינות העולם השלישי, שבהן הבנקים מעטים ורוב האנשים מחזיקים את הכסף ברשותם, הבלאי מהיר מאוד, אך הבנקים המרכזיים גם אינם ממהרים להחליף את השטרות. לכן ניתן למצוא באותן מדינות שטרות שבקושי נראה הציור המוטבע בהם. בישראל, לעומת זאת, חיי השטרות ארוכים למדי, מספר שנים כל שטר, ויחסית למדינות רבות בעולם, הבלאי מועט.

אז איך בעצם מיוצרים שטרות כסף חדשים? הממשלה היא שמאשרת המלצה של בנק ישראל להכניס למחזור סדרת שטרות חדשה, או להנפיק שטר בודד חדש, כפי שכבר נעשה לא פעם ב-70 שנות המדינה. ועדה ציבורית, שבראשה עומד שופט, כיום שופט בית המשפט העליון בדימוס, יעקב טירקל, היא המחליטה מי יהיו האישים שדיוקנם יוטבע על השטרות החדשים.

אלפי שטרות מושחתים

בעקבות ההמלצות, אם וכאשר הממשלה מחליטה לאמץ את החלטות הוועדה, מתחילים בבנק ישראל, בהכנות ליצירת השטרות. בשנת 2011 הוכרז על תחרות לעיצוב השטרות, וכעבור חודשים אחדים זכתה אסנת אשל בתחרות.

את השטרות החדשים מטביעים, מסיבות של ביטחון הכספים, במטבעה בחו"ל. במשך שנים אחדות עסקו במחלקת המטבע בבנק ישראל בהפקת הסדרה החדשה, עד שהשטר הראשון, בסכום של 50 שקל, הוכנס למחזור בסוף שנת 2014. לאחר מכן הוכנס למחזור השטר בערך של 200 שקל, ואחריו שטרות לאה גולדברג והמשוררת רחל, שעוררו שערורייה, כאשר קהילות חרדיות בארץ זעמו על כך שדמויות נשים מעטרות את השטרות של 20 ו-100 שקל - ואלפי שטרות הושחתו. השחתת שטר כסף היא עבירה פלילית, ובתי המשפט יכולים לגזור אף מאסר בפועל על משחיתני שטרות, למרות שעונש כזה טרם הוטל בארץ.

בעבר נמצאו על שטרות כסף ציורים שהוסיפו אנשים לדיוקנאות, סימאות בחירות שונות, וגם דברי בלע וציורים גסים. שטר כסף נחשב תקין כל זמן שאין עליו כיתובים וציורים, או שאינו קרוע או בלוי

שטרות הכסף הראשונים המוכרים בעולם הוכנסו לשימוש במאה ה-11. לראשונה, ערך השטר לא היה תוצאה של ערך החומר שממנו הוא נעשה, לעומת מטבעות הזהב, אך ההנפקה בוצעה על ידי מדינות על פי שעמד לרשותן